

JOVENTUT (1900-1906) I LA LLENGUA NORMATIVA*

JOVENTUT (1900-1906) AND LANGUAGE RULES

IMMA FARRÉ I VILALTA

Càtedra Màrius Torres, Universitat de Lleida

Plaça Víctor Siurana, 1, 25003 Lleida

973003469

ifarre@xtec.cat

ORCID ID: 0000-0002-7057-6537

Resum

Aquest estudi analitza les opinions i polèmiques que les pàgines de *Joventut* van registrar sobre la necessitat de modernitzar també la llengua catalana, fixant una normativa comuna i vetllant per la creació d'una acadèmia que garantís la seva adequació i la seva preservació, com ocorria en la majoria dels països avançats d'Europa. A partir de les opinions dels redactors en la secció de crítica bibliogràfica, d'ençà de 1901, i en l'apartat final de «Noves», entre 1903 i 1906, d'una banda, i de les polèmiques que en els anys 1901, 1903 i 1906 Anton Busquets i Punset, Oriol Martí i Ramon Miquel i Planas mantenen respectivament amb els col·laboradors del setmanari Josep Poal i Jofresa, Claudi Mas i Jornet i Josep Aladern, d'una altra banda, aportarem dades sobre la sensibilitat dels modernistes de *Joventut* per la qüestió normativa i a favor de la implicació econòmica de la societat burgesa per poder dur a terme la necessària ordenació de la llengua, les quals situen el grup, en matèria lingüística, en l'òrbita de Pompeu Fabra i del noucentisme emergent.

Paraules clau

Joventut, llengua catalana, normativització

Abstract

This study assesses the opinions and controversies recorded in the pages of Joventut over the need to modernise the Catalan language by establishing common rules and promoting the creation of an academy, which would guarantee its suitability and preservation, as happened in the majority of developed European countries. According to the opinions of the editors of the bibliographic review section from 1901 and texts from the 'Noves' section between 1903 and 1906, along with the controversies between Anton Busquets i Punset, Oriol Martí i

* Aquest estudi sintetitza una part del capítol «*Joventut* i la llengua catalana» de la tesi doctoral «*Joventut* (1900-1906) i el darrer modernisme», dirigida per la Dra. Glòria Casals i defensada a la Universitat de Barcelona el 29 de gener de 2016. En les citacions i referències textuais, hem optat per mantenir l'ortografia del text original.

Ramon Miquel i Planas and the weekly magazine collaborators Josep Poal i Jofresa, Claudi Mas i Jornet i Josep Aladern, respectively, in the years 1901, 1903 and 1906, this article reports on the modernists of Joventut's sensibility regarding the issue of language rules and their support of bourgeois society's involvement in undertaking the necessary organisation of the language, which places the group linguistically within the orbit of Pompeu Fabra and the emerging Noucentisme.

Key Words

Joventut, Catalan language, normative language

1. INTRODUCCIÓ

L'aportació del setmanari *Joventut* (1900-1906) i de la seva branca editorial, la Biblioteca Joventut (1901-1914), és força coneguda entre els interessats en el modernisme i, més concretament, en el període de confluència del moviment amb el catalanisme: d'una banda, pel seu intent de forjar en el si del catalanisme un espai ideològic federalista i d'esquerres, i, d'altra banda, per l'afany del grup d'impulsar la cultura catalana i d'acostar-la a la modernitat europea, tot plegat des de la plataforma editorial i les seccions de la revista destinades a la creació literària i a la crítica bibliogràfica, teatral, musical i artística. Tanmateix, no s'ha de menystenir l'interès del setmanari per qüestions pertanyents a l'àmbit lingüístic, que, si bé no han estat del tot inadvertides, sí que han restat en un segon pla d'importància. Ens referim, en primer lloc, a l'atenció que a partir de 1905 *Joventut* dedica a la divulgació de l'esperanto i a posar a l'abast els materials necessaris per a l'aprenentatge d'aquesta llengua artificial de màxim auge en el panorama europeu, la qual permet internacionalitzar els anhels del catalanisme polític; i, en segon lloc, l'interès per la pròpia llengua, ja que, tot i que no s'hi destinarà cap secció específica, ni en el setmanari ni en l'editorial, en les seves pàgines es denunciaran els atacs al català que des del poder centralista s'orquestraren,¹ i també es defensarà la seva

1. Sobre la vindicació de la llengua catalana durant el període del nostre estudi, els treballs següents són de consulta obligada GRAU (2006), FERRER I GIRONÈS (1985) i MARFANY (2001); quant al cas concret de *Joventut*, vegeu FARRÉ (2016: 1211-1232).

regularització ortogràfica i la creació d'una acadèmia que garanteixi la preservació i l'adequació de les normes que es consensuïn per tal d'assolir l'estatus de llengua moderna.²

Amb aquest estudi pretenem analitzar la posició de *Joventut* sobre la llengua normativa, una qüestió menys coneguda que PLA (1977: 282-283) va tractar breument per a subratllar el desgavell ortogràfic que publicacions periòdiques com la que ens ocupa reflectien en les seves pàgines.³ Ens interessa especialment perquè aquestes manifestacions que recull el setmanari s'esdevenen en els anys previs a la celebració del I Congrés Internacional de la Llengua Catalana i perquè la seva anàlisi ens ha de permetre copsar fins a quin punt la revista està en sintonia amb la tasca normativitzadora que exitosament materialitzarà Pompeu Fabra amb l'ajut de les institucions creades per Prat de la Riba en ple noucentisme. Per això, sobretot resseguirem cronològicament en la secció de crítica bibliogràfica la recepció de les gramàtiques i les obres d'interès filològic, d'una banda, i analitzarem les tres ocasions en què es debatrà polèmicament al setmanari sobre aquesta qüestió: l'any 1901, en una controvèrsia entre Anton Busquets i Punset i Josep Poal i Jofresa; l'any 1903, entre Claudi Mas i Jornet i Oriol Martí; i l'any 1906, entre Ramon Miquel i Planas i Josep Aladern.

2. OPINIONS I CONTROVÈRSIES A L'ENTORN DE LA LLENGUA NORMATIVA

Tal com esmenta MARFANY (1995: 345-352), no és fins l'any 1901, arran de la *Lletra de convit* de mossèn Alcover (signada el 3 de juliol d'aquell any), que comencem a trobar ressenyes i polèmiques en les pàgines del setmanari, fruit de l'interès que gradualment va prenent

2. Els treballs de Mila SEGARRA (1985a) i (1985b) sobre la història de l'ortografia i de la normativa catalanes són de consulta imprescindible per tal de conèixer els principis lingüístics en què es van fonamentar les normes formulades per Fabra i les bases històriques en què es van sustentar. Des del vessant de la importància que el catalanisme va donar a la llengua, vegeu Joan-Lluís MARFANY (1995: 346-352).

3. Un cop acabada la nostra anàlisi, recuperarem les apreciacions de Pla sobre la llengua del setmanari per tal de matisar els seus comentaris.

l'estudi filològic. Així, encara no un mes després de les paraules d'Alcover, Busquets i Punset s'encarrega en la secció de «Bibliografia» de ressenyar el volum *Gramàtica Etimològica Catalana*, de Marià Grandia, i el *Diccionari de barbrismes introduhits en la llengua catalana*, d'Anton Careta i Vidal (BUSQUETS 1901a). Quant al primer treball, Busquets reclama l'oportunitat, a partir d'aquest volum, de posar fil a l'agulla i confegir, a més a més del diccionari, la gramàtica normativa de la llengua catalana. Per això demana que tots els elements més rellevants en l'estudi filològic, que com mossèn Grandia han demostrat coneixements fonamentats, s'apleguin i hi treballin, ja que d'aquesta manera es farien callar les veus que defugen utilitzar el català per escrit argüint que és una llengua sense gramàtica normativa establerta. És curiós veure com Busquets estableix un paral·lelisme entre l'organització política, sota el paraigua de la Unió Catalanista, i la que fa falta per tal de dur a terme l'ordenació lingüística; concretament, i des de la nostra perspectiva actual, aquest redactor estaria anticipant-se, encara que de manera imprecisa, en la reclamació d'un organisme semblant a la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans (BUSQUETS 1901a: 517). Quant al contingut concret de la gramàtica de Grandia, creu que és un dels llibres a partir del qual es pot començar a treballar, atès que argumenta amb erudició en la majoria dels temes; tanmateix, li retreu que en l'apartat de noms que caldria reformar l'autor es mostri més insegur, la qual cosa el porta a pensar que no és la persona més indicada per a l'estudi d'aquest tema, atès que, a més, i a diferència d'Aguiló, ha estat poc excursionista (un requisit que considera importantíssim, si hom vol conèixer de manera fefaent totes les comarques catalanes i les locucions i girs propis).

Pel que fa al *Diccionari de barbrismes introduhits en la llengua catalana*, de Careta i Vidal, Busquets i Punset, tot i saludar l'aparició d'aquesta obra positivament pel buit que omple en els estudis catalans i per la seva contribució patriòtica, el considera un llibre inacabat, perquè, a part dels barbarismes registrats, en deixa de banda molts d'altres; a més, opina que en determinades accepcions hi ha errors i li censura que no hagi sabut prescindir d'expressions i termes arcaics, els quals entén que són tan rebutjables com els mateixos barbarismes.

A l'octubre, s'inicia la polèmica amb Josep Poal i Jofresa arran de la publicació al setmanari de la ressenya del seu llibre *Grafia elemental*, signada per Busquets i Punset. La crítica és del tot desfavorable perquè Poal hi defensa el model del *català que ara es parla*, el qual contradiu la modernitat i el bon gust en les obres literàries.⁴

En el número del 14 de novembre arriba la resposta en forma de comunicat de Poal i Jofresa, acompanyada d'una nota de la direcció del setmanari que justifica la inserció de la rèplica pel costum de la revista de donar expansió a tota discussió artística o literària, sempre que això no es converteixi en un vici.⁵ Poal insisteix en les seves tesis sobre la necessitat d'escriure tal com es pronuncia, ja que en facilitar l'aprenentatge de la llengua escrita s'afavoriria que fossin més els catalans que escriurien i llegirien en català, i, fins i tot, els estrangers es veurien més atrets a estudiar la nostra llengua. Per la seva part, Busquets fulmina la polèmica dient-li que l'argumentació que fa no és prou clara i que, en conseqüència, no cal perdre el temps, ni prendre's seriosament les divagacions filològiques d'aquest notari de Sallent. L'aposta del redactor és a favor a la depuració lingüística i li recomana que se sumi a «la colla dels que venen a purificarlo pera deixar ben plantejada aquesta tasca, avuy la més interessant» (BUSQUETS 1901c).

Oriol Martí, en l'article inicial del número següent, titulat «Si no fossim prácticichs...», ve en certa manera a reblar la posició de *Joventut* sobre aquest tema: la necessitat d'unificar esforços i de sumar-se a la iniciativa de l'elaboració del Diccionari de la llengua catalana. Aquesta tasca, que qualifica d'importantíssima, té una doble virtut depuradora (en tant que ha de netejar-la de les corrupcions que al llarg dels

4. «[...] avuy es una temeritat, porque'l moviment literari ha reviscut arribant a un grau d'avens que'l posa a nivell dels de las més oviradoras naciones, y com es de suposar, requiere ara espurgarlo y purificarlo'l nostre llenguatge, y mentres ho farían, ó més ben dit, ho fan en Grandía, Nonell, Fabra, Bulbena y altres, el senyor Poal y Jofresa destruiría tan plausible tasca» (BUSQUETS 1901b)

5. D'altra banda, el concepte de crítica al marge del fonament científic que demostra tenir la direcció del setmanari és força curiós: «Al senyor Poal devém advertir-li que no'ns será possible dar cabuda en aquestas planas a cap més comunicat que'ns envihi sobre aquest assumpto, puig altres treballs han d'ocupar l'espai de que disposem. Per altra part, creyém que tot crítich, més que obligació d'estar encertat en son judici, té obligació d'ésser sincer; y reconeguda pel senyor Poal la sinceritat nostra, lo demés que'ns diu es secundari» (VIA 1901)

segles l'han malmesa) i, alhora, modernitzadora (atès que ha d'incorporar-hi els nous termes apropiats a la vida moderna). Martí, tanmateix, manifesta el seu temor que aquesta obra, imprescindible per al progrés de Catalunya, no es pugui dur a terme a causa de la manca de suport econòmic que una empresa d'aquestes característiques requereix. En aquest sentit, no s'està d'exposar en la seva argumentació els estereotips que contraposen la classe burgesa (adinerada, pràctica en el sentit que es preocupa solament pels beneficis materials) i l'obra dels artistes i dels homes de ciència i de lletres (creadors de cultura i de prestigi nacional). Atès que el revifament polític ha vingut de la mà de la renaixença literària, Martí insisteix en la importància cabdal que aquesta obra pugui ser finalment duta a terme:

¿Qué'n treuríam de dirloshi que's pot fer tant o més bé á Catalunya ab la publicació del Diccionari que ab tota mena de fets polítichs? Un diccionari al cap y al ultim es un llibre, y ells en aquest ram están pel llibre de *caixa*. ¿Qué'n treurían de saber que un poble hont hi há més gent que conegui als regidors que als sabis, podrá donar algún dato pera la estadística, però molt pocas ratllas pera la historia? Aixó'ls obligaria á pensar, y'l pensar sí que no té res de *práctich*. (MARTÍ 1901: 766)

Durant l'any 1902, l'atenció del setmanari prioritza la reivindicació de l'oficialitat i l'ús de la llengua arran del Decret de Romanones. Així, són escadusseres i alhora de migrada importància les ocasions en què la qüestió normativa apareix a les planes de *Joventut*: en primer lloc, un treball de Joaquim Ruyra, «¿Ni bolsa ni bossa?», que és una reflexió lingüística a l'entorn del terme «borsa» en referència a la contractació de valors (RUYRA 1902);⁶ i, en segon lloc, la breu però laudatòria ressenya del llibre *Abrégé de grammaire catalane*, de R. Foulché-Delbosc, a cura de Xavier Viura (1902).

6. Aquest article va ser inclòs en el volum de les *Obres completes* de Joaquim RUYRA (1949: 818). Tal com exposa MARFANY (1995: 347), aquest text de Ruyra, al costat d'obres com el *Diccionari de barbarismes introdubits en la llengua catalana*, és un exemple de com els catalanistes sentien la necessitat de salvar la llengua de la influència nociva del castellà.

Al febrer i a l'agost de l'any següent, la secció de crítica bibliogràfica dedica semblantment l'atenció a dos únics llibres: *Lo Català ¿es Idioma o Dialecte?*, de Josep Aladern (ZANNÉ 1903a), i *Fonética Semítich-Catalana*, de Mossèn Marià Grandia (BUSQUETS 1903: 525-526). En el primer, Jeroni Zanné atorga a Aladern la condició d'erudit que analitza les qüestions amb justícia i objectivitat, la qual cosa, conjuntament amb el seu amor patri, li donen pàtina de credibilitat. El ressenyador destaca quatre aspectes d'aquesta obra: primer, la ironia amb què Aladern defineix què és dialecte i què es idioma des d'un absurd punt de vista oficialista, és a dir, entenen idioma com a llengua principal i dialecte com a llengua secundària (així, doncs, el català seria un dialecte del castellà a Espanya; o el castellà, un dialecte de l'anglès a la Florida, Puerto Rico i Filipines);⁷ segon, l'existència a Catalunya d'una llengua anterior a la llatina, originària del poble etrusc; tercer, la unitat lingüística en temps dels trobadors en totes les terres de llengua catalana, on solament canviaven els noms amb què en cada territori la denominaven (llemosí, català...); i, quatre, l'enumeració feta per Aladern d'un galimaties de dialectes catalans, als quals Zanné dona crèdit: l'andorrà, el valencià, el mallorquí, el rossellonès, l'alguerès, l'aranès, el ribagorçà, el bearnès, el montpellerí, el gascó, el tolosenc, el poiteví i el llemosí clàssic, a més de la possible inclusió del retoromànic. Pel que fa a l'obra de Grandia, Busquets i Punset en aquesta ocasió es mostra menys entusiasta que en parlar de la seva *Gramàtica Etimològica* i palesa l'estat d'ebullició, i fins i tot confusió, en què es troba la disciplina filològica.⁸ Tot i elogiar el seu darrer treball, considera que és difícil aconseguir elaborar una gramàtica que pugui pronunciar-se amb autoritat en tot l'àmbit català, i, encara menys, que aquesta tasca pugui ser feta per una sola persona, per més que els seus dots i les seves

7. ZANNÉ (1903a: 141) hi extracta un fragment en què, en exemplificar aquest criteri absurd que circula entre els diaris espanyols, Aladern qualifica el castellà com «aquesta llengua superba, tan rica y sonora, lo millor del món, segons modesta confessió dels que la parlan, la *dulce y armoniosa lengua de Cervantes*».

8. «Diguerem que sa gramàtica era la més profunda y la feta ab més estudi de totas las publicadas fins avuy. Lo que no dirém es que sía l'*última paraula*; això fora arriscat, naturalment, y més avuy que sobre'l particular hi há tantas *capelletas*, que aviat durán la complerta confusió, que ja comensa a iniciarse en la *massa* d'escriptors y literats» (BUSQUETS 1903: 525)

aptituds estiguin fora de dubte. Per això, Busquets aposta perquè, a partir de bones gramàtiques *comarcals*, en un futur se'n pugui generalitzar una per a tot el territori (BUSQUETS 1903: 525-526).

Més endavant s'esdevé la polèmica anunciada anteriorment entre Claudi Mas i Jornet i Oriol Martí.⁹ En el número 189, de 24 de setembre, Claudi Mas i Jornet obre foc amb l'article «L'anarquía ortogràfica», que s'adreça, en general, als directors dels periòdics escrits en català. L'autor manifesta el seu rebuig a la constitució d'una Acadèmia de la Llengua Catalana i, consegüentment, a la censura ortogràfica que es duu a terme en els diaris catalans, amb l'afegit que cada diari té la seva pròpia norma i nega a l'escriptor la llibertat d'escriure com vulgui:

L'escriptor qu'en us del seu indiscutible dret emplea una ortografia dada, que jutja bona, no pot sortir en públich vestint a gust: ha d'anar d'uniforme! Y en un periòdich suscriu un treball escrit d'una manera, y en altre apareix ab distint criteri ortogràfich, sempre sufrint la humiliació de veure sa convicció menyspreuhada y estrafeta. Entre tant seguim parlant de llibertat y d'autonomia. ¿Encara no hem de soportar prou imposicions polítich-socials, que fins en qüestions literarias cal dur el jou? El geroní, el lleydetá, el vigatá, el tarragoní, el penadesench, etc., que tantas diferencias mostrém en el llenguatge oral, en l'escrit, llevat d'algunas paraulas, ens confoném en la homogenitat ortogràfica del periòdich a que'ns acullim. ¿Per qué a mi se m'ha de fer dir *ab, lo, jo, ja*, si com mos conterranis pronuncio *am-amb, el, yo, ya*? ¿Per qué se'ns priva de conservar els trets característichs de nostre modo propi de parlar? (MAS 1903a: 636)

Mas defensa l'anarquia ortogràfica per tal de preservar l'autonomia de l'escriptor; a més, considera que el lector, podent llegir els diferents sistemes ortogràfics, podria veure quin dels oferts el satisfà més i, d'aquesta manera, es duria a terme una selecció natural que, al cap de

9. MARFANY (1995: 352) es refereix a les polèmiques que en matèria lingüística apareixen en els diaris (fent especialment esment en nota a peu de pàgina a les publicades a *Juventut*) de la manera següent: «I és que la llengua, insisteixo, era de tothom i tothom tenia, doncs, dret a dir-hi la seva. A partir d'aquesta premissa, fins i tot persones més aviat inclinades a la ponderació arriben lògicament a l'extrem de defensar l'anarquia ortogràfica. I els que eren partidaris de combatre-la no gosaven contradir-los amb prou duresa, perquè comprenien i compartien el sentiment de propietat que motivava l'actitud dels altres.»

temps, comportaria l'assoliment d'una unificació ortogràfica més respectuosa amb les diferents varietats de la llengua.

Martí (1903a) li respon amb criteri i de manera argumentada en l'article «Ortografías racionales», publicat en el número següent. D'entrada, deixa ben clar que la normativització de la llengua, a banda de gustos, és simplement un procés pel qual tota llengua ha de passar. En aquest sentit, defensa que, si hom considera el català una llengua normal, no és lògic que aquesta no pugui ser establerta i sistematitzada científicament com qualsevol altra. En segon lloc, considera una aberració la tesi que hom pugui deixar a criteri de cadascú la qüestió lingüística, i, més concretament, el model ortogràfic a seguir. El model de llengua que reclama passa forçosament per una ordenació efectiva que cerqui el terme mitjà entre l'excés purista, que solament admet els mots genuïns però arcaics, i l'acceptació indiscriminada dels mots forasters, que convertirien la llengua en un argot. L'òrgan que hauria de dur a terme la tasca de selecció lingüística és l'Acadèmia catalana que es va reclamant d'un temps ençà. Però Martí no es queda solament amb aquesta advocació sinó que, en un pas més enllà, en defineix la composició ideal (formada per filòlegs, literats, artistes i homes de ciència, per tal d'equilibrar puresa i modernitat), els criteris que l'han de governar (*amplitud*, en el sentit que tothom podria aportar-hi investigacions, però l'acadèmia hauria de sedassar-ne les propostes semblantment com el poble que crea costums i el poder legislatiu, les lleis; *imparcialitat*, pel fet de regir-se per criteris científics i no pas per la llei de les majories) i, fins i tot, entreveu quines poden ser les principals dificultats amb què toparia (la tria de les persones adients per a formar-ne part i que no facin prevaler absurds personalismes). Tampoc passa per alt la importància que té l'existència d'una ortografia fixada per als escriptors (per tal que puguin fer-se entendre bé) i alhora la responsabilitat que aquests tenen en tant que creadors de models lingüístics.¹⁰ Finalment, assegura, amb bon punt d'ironia, que la pro-

10. «Y lo més sensible es que una falta comesa per un autor de fama acaba per pendre carta de naturalesa, donchs d'altres que incorren en la mateixa citan en son apoyo l'autoritat d'aquell escriptor, y aixís de mica en mica's va corrompent l'idioma, cosa que, si a molts tant se'ls endona, hauria de preocupar als que conreuhan l'art que té per medi d'expressió estètica la paraula» (MARTÍ 1903a: 651)

posta de Mas i Jornet als directors dels diaris és inviable i sembla més aviat un càstig per als lectors (que haurien d'intentar desxifrar «aquella sanfayna d'ortografias racionals») i per als pobres directors, als quals se'ls giraria molta més feina de la que habitualment tenen.

La rèplica de Mas i Jornet arriba al cap de ben poc amb l'article «Més sobre l'anarquía ortográfica» (MAS 1903*b*), en el qual es ratifica i al·lega dues qüestions: 1) de l'obertura dels diaris a tot tipus d'ortografia, se'n beneficiaria l'autonomia, i 2) la llengua catalana també hi guanyaria, perquè hi hauria més varietat ortogràfica. Tot seguit, explica que entén per gramàtica una llei natural i no pas el resultat d'un treball d'un gramàtic o d'una acadèmia i, per acabar, es queixa específicament del sistema ortogràfic adoptat, entre altres, per *Juventut*:

[...] per'xó voldria que'ls periódichs que com JOVENTUT reduheixen el número de nostras vocals a sis, suprimint la è y la ò, permetessin en llurs planas la rica armonía de las vuyt vocals catalanas. Aixís s'aniria descastellanisant la nostra ortografía, y l'extranger, sense necessitat de dirigirse «a Barcelona, a Vilafranca, a Vilanova o a Gratallops», podria conèixe'l catalá mellor qu'ara. (MAS 1903*b*: 679)

Martí posa el punt i final a la polèmica referint-se a les dues darreres qüestions plantejades per Mas. D'una banda, discrepa sobre el seu concepte de *gramàtica* i,¹¹ d'una altra, admet que l'ortografia del setmanari és deficient i defectuosa (fet que han anat corregint i que intentaran modificar a l'entrada de l'any nou), però ho justifica altre cop per la inexistència d'una acadèmia competent i autoritzada, cosa que impedeix que la llengua catalana es pugui equiparar a altres de germanes. Per això, a diferència de Mas, manifesta que, arribat el moment, la revista acataria de bon grat les normes que, encertades o no, l'autoritat acadèmica establís.

11. «La gramática no es lo que usted diu, sino sencillamente un códich. [...] El gramátich investiga y descubreix la llei NATURAL, que al ésser formulada esdevé *regla*. Es clar que si aquesta es artificiosa, arbitraria o estreta, mereixerà las duras calificacions que'l senyor Mas li aplica, però si respón perfectament a la naturalesa, no sé per qué ha d'ésser tiránica y ridícula. El sabi que formulá, per exemple, la ley de gravetat dels cossos ¿va ab aqueix fet desnaturalisarla o extraferla? ¿Vulnerá ab ella la independencia de ningún? ¿Hi há ningún qu'en virtud de la seva autonomía pugui *racionalment* contradirla?...» (MARTÍ 1903*b*: 691)

Sens dubte, la polèmica ortogràfica entre Mas i Jornet i Martí determinà la Redacció de *Joventut* a anunciar canvis ortogràfics en el setmanari a partir de 1904, entre els quals destacaven l'ús de tots els accents (REDACCIÓ 1903).¹²

Durant l'any 1904 són poques les referències a la llengua normativa i, aquestes, encara, són breus apunts apareguts en la secció de «Novas»: d'una banda, sobre les conferències propagandístiques d'Antoni M. Alcover en diferents entitats catalanistes (REDACCIÓ 1904*b* i 1904*d*: 827) i, de l'altra, la notícia de la publicació del *Prospecte* del diccionari de Josep Aladern (REDACCIÓ 1904*c*: 343). L'any acaba amb l'anunci de noves i més radicals reformes en l'ortografia del setmanari (REDACCIÓ 1904*a*), que bàsicament afecten l'ortografia de la vocal neutra: *-es* per a la formació del plural en els mots femenins i la fixació de les terminacions verbals en *-es*, *-em*, *-eu* i *-en* per a la 2a persona del singular i la 1a, 2a i 3a persones del plural, quan s'escau.¹³ A més, aquest mateix número de la revista va acompanyat d'un suplement que duu el títol de «Plenitut», el qual és íntegrament dedicat a la crítica a Josep Roca i Roca, cap destacat de *L'Esquella de la Torratxa*, amb qui el setmanari havia polemitzat. Aquest suplement ens interessa perquè, entre altres aspectes, la Redacció ironitza sobre el model de llengua que difon en les seves obres i en la seva revista:

Catalunya deu al Beat Roc e Roca dos serveys capdals: la restauració del llenguatge y l'exalsació del esperit catalanesch.

En quant a lo primer, es positiu que, per contraposició al *català que ara's parla*, creat d'en Pitarra, restablí el nostre Autor la costuma d'usar el veyl catalanesch de Mossèn Borra, segons que's pot veure en les resenyas que fíu dels Jochs Florals, indubtablement lo pus excellent qui de sa ploma es eixit. (RODERICH 1904: 3)

12. Abans d'acabar l'any, Jeroni ZANNÉ (1903*b*: 828) s'ocupa breument del volum *Ortografia catalana*, de Pompeu Fabra, que el redactor simplement recomana a tots els qui vulguin estudiar la llengua com cal.

13. El setmanari no fa sinó adoptar les solucions que Marià Aguiló havia proposat en el que era el primer pas en la modificació de l'ortografia de tradició moderna i no s'acostarà a cap de les solucions que Pompeu Fabra acabarà de perfilar en aquests primers anys del segle XX (SEGARRA 1985*b*: 289).

Tampoc l'any 1905 es distingeix per la presència en les pàgines de *Juventut* de referències a la normativa.¹⁴ Destaquem, tanmateix, una nova ressenya d'un llibre de Mossèn Grandia, *Gramàtica preceptiva catalana*, en aquesta ocasió a cura del crític oficial del moment, Ramon Miquel i Planas, la qual no aporta res de nou: lloa l'interès que tenen aquest i altres treballs lingüístics de cara a la depuració de l'idioma, però remarca que aquesta obra no pot ser tinguda per altra cosa que una contribució més a l'estudi gramatical, i no pas la solució definitiva (MIQUEL 1905: 388). D'altra banda, com a prova de com la qüestió normativa s'ha infiltrat entre els catalanistes, tenim la reproducció per a «utilitat dels *puristes*» d'una carta anònima que diferencia la significació entre els adjectius *completa* i *complerta* i on, en conseqüència, s'insta el director del setmanari i els seus redactors a usar correctament els dos termes (REDACCIÓ 1905: 727-728).

En el darrer any de la revista, Ramon Miquel i Planas s'encarrega de la ressenya del *Diccionari català-francès-castellà*, d'Antoni Bulbena i Tusell, en la qual comenta les dificultats que comporta l'elaboració d'un nou diccionari i, concretament, el fet que qualsevol obra de referència com aquesta implica que s'han de tenir resolts amb un criteri uniforme qüestions ortogràfiques diverses, sobre les quals fins al moment no hi ha acords (MIQUEL 1906e).¹⁵ L'obra de Bulbena, però, li mereix molt de crèdit, tot i que discrepa sobre algunes de les solucions que hi ha adoptat l'autor: l'ús de *cs* en comptes de *x* en mots com

14. No tenim en compte dos treballs que toquen tangencialment l'aspecte lingüístic: d'una banda, la crítica al poc criteri filològic que s'entreveu en algunes edicions de bibliòfil, especialment visible en els aspectes ortogràfics (JUNYENT 1905), i, de l'altra, les queixes pel costum hipòcrita d'usar eufemismes, fet que fa que la llengua catalana sigui menys precisa i sincera, i, doncs, no s'adigui amb el caràcter franc del poble català (TINTORER 1905). A més, tot parlant de l'esperanto, també es farà una breu referència a les dificultats quant a l'ortografia i a la gramàtica que catalans i estrangers tenen a l'hora d'escriure en català (PUJULA 1905).

15. A tall de mostra, «[...] si la *y* intervocal ha de ser *y* o *i*; si la *cb* en final de paraula ha d'ésser *cb* o *c* solament; si s'ha intercalar *h* o no pera separar les sílabes quan s'ensopeguen dues o més vocals qui no formen diptong o triptong; quan s'ha de posar *c* o *ç* o *ss*; quan s'ha d'escriure *ex* y quan *es*; si la *x* en sílaba inversa ha d'anar apoyada per una *i* eufònica o si dita *i* hi és sobrerera; y cent dificultats més ab que's troba a cada moment el qui vol escriure en català ab un cert respecte pera la llengua y pera les lleys de formació de la meteixa» (MIQUEL 1906e: 148)

«ecsit», «ocsigen», «ecselencia», o el de la *s* líquida en mots com «spill», «studi», «sperança». No obstant això, el crític planteja la possibilitat de passar a l'acció i adoptar provisionalment aquest diccionari, vistes les mancances i la necessitat d'unificació ortogràfica del moment.

Durant l'any, el setmanari s'anirà fent ressò dels preparatius del I Congrés Internacional de la Llengua Catalana. Així, al maig la Redacció apunta que durant els actes de celebració del triomf de Solidaritat Catalana s'ha anunciat que hom podia començar a inscriure's al congrés (REDACCIÓ 1906a: 349). *Joventut* va ser un dels punts d'inscripció, però només ho van fer quaranta-dues persones i entitats.¹⁶ A més, en l'apartat de «Noves» es reproduí el programa concret de temes i comunicacions presentades al Congrés, del qual s'exalçava la solemnitat que prometia aquest acte tot escometent els enemics del català: «glorificació del nostre idioma deuríem dirne si no s'haguessin d'ofendre els partidaris de *l'idioma castellano, único para toda España*» (REDACCIÓ 1906b: 573-574).

La posició que adoptarà el setmanari és, doncs, la d'elogiar l'esdeveniment pel que representava no solament per a la llengua sinó també per al país. Ramon Miquel i Planas, en l'article «El Congrés de la llengua catalana», subratlla l'íntima connexió que hi ha d'haver entre l'aspecte acadèmic i científic i el patriòtic i catalanista. Així, en recordar el canvi d'enfocament en relació amb la manera com s'havia plantejat un any enrere, el vincula estretament a la creació i triomf de Solidaritat Catalana:

¿Vos l'imaginèu vosaltres ara un Congrés *purament científich* de la Llengua Catalana? ¿A qui hauria interessat? ¿Als sabis? ¿Als literats? No calia pas: l'obra del Diccionari, l'obra de depuració y ennobliment de la nostra llengua, són obres que fan ja fa temps els convenuts; llur interès radica principalment en la plena consciència qu'ells tenen de la missió que s'han ells mateixos encomanada. Emperò això, es a dir, un Congrés de sabis o pera sabis per força havia d'ésser una cosa freda, *científicament freda*. No n'hi havia pas prou: havia d'ésser *ardentment*

16. Les adhesions al Congrés es van publicar en tres llistes, en els núms. 344, 347 i 348 corresponents a 13 de setembre i al 4 i 11 d'octubre.

patriòtica. Y en l'espay d'un any, les *circumstancies* s'han encarregat de capgirar els termes dintre'ls quals s'havia pensat un Congrés, y ara ens hem trobat en que, sabis o no, literats y no literats, ens som posats d'acort pera celebrar un dels actes mes patriòticament expressius del Catalanisme. (MIQUEL 1906a: 658)¹⁷

La Redacció en les «Noves» del mateix número es pronuncia de manera semblant. Així, es posa de manifest que cal temps per jutjar si els fruits obtinguts del Congrés són positius per a la llengua; ara bé, sobre el que sense cap mena de recança es pronuncia és quant a la repercussió social de l'esdeveniment (un sentiment de germanor entre els diversos pobles de parla catalana, que simbòlicament es manifestava aplegant-los ballant una sardana) (REDACCIÓ 1906c). D'altra banda, un cop finalitzat el congrés s'insisteix a continuar tots plegats la tasca iniciada per Antoni M. Alcover, treballant-hi de valent i comptant amb la unitat de tots els catalans en aquesta obra patriòtica (REDACCIÓ 1906d: 686).

Finalment, *Juventut* tancarà les portes del setmanari amb una darrera polèmica, aquest cop establerta amb Josep Aladern, la qual comença arran de la desfavorable ressenya de Miquel i Planas al llibre *Un tresor retrobat. Vocabulari completíssim de la lletra Ç...*, en la qual, de retruc, feia referència al seu *Diccionari Popular de la Llengua Catalana* (MIQUEL 1906b). Així, confessa que fins al moment no s'havia decidit a criticar l'obra del Diccionari perquè entenia que l'autor pretenia fer un servei a Catalunya. Tanmateix, considera tan gran el disbarat, amb la publicació d'aquest vocabulari de la lletra ç, que no pot estar-se més de fer justícia i desemascarar Aladern, a qui qualifica de *pseudo-filòleg*. I més encara de fer-ho en aquests moments en què, amb la celebració del I Congrés Internacional de la Llengua Catalana, s'ha posat la primera pedra en la construcció de l'edifici filològic.

El redactor posa en evidència la manca de criteri filològic d'Aladern en aquest vocabulari, «veritable atentat contra la filologia y contra'l sentit comú» (MIQUEL 1906b: 712), criticant la inclusió de termes

17. Més endavant, Candi CLOSA (1906) glossarà les seves impressions com a assistent al Congrés: des de l'anada en tren, el tipus d'assistents, els actes acadèmics i les activitats paral·leles.

que en absolut han estat ni són catalans i les estratègies de l'autor per allargar al màxim, fins arribar al miler, la llista de mots que proposa que duguin ç —consistents a acceptar sense cap mena de filtre ni escrúpol qualsevol mot i, a partir d'un mot, donar una quantitat desmesurada de derivats possibles (per exemple, la creació, a partir del terme *curriaca*, de fins a quaranta-quatre derivats). La crítica de Miquel i Planas, doncs, s'ha d'entendre des del doble vessant lingüístic i catalanista:

Per nostra part protestèm de que així's posi en ridícul la nostra llengua, y de que s'invoqui el patriotisme dels fills de Catalunya pera fer passar per obra seria aquesta inqualificable monstruositat, la qual publicació semblaria ésser conseqüència d'un estat d'incultura en el públich català qui admetés sense protesta aquestes *rifades* lexicogràfiques.

Y ara que ja hem complert lo que teníem per un dever de conciencia, qu'ens diguin si volen que no som catalanistes, perque no llohèm incondicionalment una OBRA NACIONAL. (MIQUEL 1906b: 713)

La indignació d'Aladern va ser descomunal i arribà amb l'article «Ànimes miserables», que *Joventut* va publicar el 22 de novembre, amb el permís previ de Ramon Miquel i Planas, justificat per la gran quantitat d'insults i atacs personals que aquell dedicava al redactor del setmanari. Aladern se sent víctima, entre altres, del «canibalisme intel·lectual d'aquest crítich rabiós» que solament valora el dialecte barceloní:

Comprench que'l meu *Diccionari*, faci nosa no sols a la colla d'aduldors de Mossèn Alcover, sinó fins al meteix gran filòleg *marroquí* com deya *La Devantera*, però per combatre'l no es noble valdres d'armes indignes, siguin esgrimides per la ignorancia o per la mala fe. No es digne lo que fa en Miquel y Planas; no es digne'l que fa una personalitat del catalanisme a l'acallar hipòcritament als seus amichs suscriptors que'l deixin; no es digne de fer lo que ha fet mossèn Alcover publicant una llista de paraules «que no són al meu Diccionari» quan HI SÓN y moltes altres no hi són per la senzilla rahó de que Mossèn Alcover no sap que ell les escriu malament, com les hauria escrites en Codolosa o qualsevol altre poeta vulgar de vint anys enrera. (ALADERN 1906b: 744)¹⁸

18. A l'apartat de «Noves» es fa constar la deslleialtat d'Aladern pel fet de publicar abans que aparegués a *Joventut* el seu article a *Catalònia*; així, es demana que, quan s'escaigui, aquella publicació també estampi la rèplica que hi trametrà Miquel i Planas

Per acabar, carrega en primer lloc contra la Redacció del setmanari, titllant-la de ser gossos peters i de desagraïts que pretenen dirigir la raça catalana mitjançant la ploma i que, només fer-se pública una obra, no paren fins a rebentar-la. En segon lloc, focalitza novament la seva ira en contra de Miquel i Planas de manera contundent: «Això, per avuy, es lo que tinch de dir al públich que pot haver llegit los insults del crític de JOVENTUT, no a ell, no a la seva crítica; la resposta digne seria una escupinada» (ALADERN 1906b: 745).

Juventut publica el 29 de novembre la rèplica de Miquel i Planas, com a continuació a la nota bibliogràfica que inicià la polèmica amb Aladern i a continuació un escrit de Lluís Via en què es posiciona en defensa de Miquel i Planas i censura Aladern pels qualificatius injuriosos que ha adreçat al redactor del setmanari (VIA 1906a). Pel que fa a Miquel i Planas, per bé que nega que l'hagi insultat, ratifica punt per punt els arguments que hi desenvolupava i es fonamenta en els treballs de Fabra, Guàrdia i Costa i Llobera, per defensar-se de les crítiques rebudes a la seva comunicació sobre l'ús del relatiu *qui* en el darrer Congrés de la Llengua Catalana (MIQUEL 1906c: 760-761).

Aladern dona notícia de la recepció d'aquesta rèplica de Miquel i Planas a *Catalònia* en l'article «Tots los gats volen tenir tos» (ALADERN 1906e), en el qual es compromet a parlar-ne la setmana vinent, a causa del retard amb què ha arribat,¹⁹ cosa que realment farà (el 9 de desembre). Ara bé, Aladern es reservarà el dret a dir l'última paraula

---

(REDACCIÓ 1906e: 750). Aladern va respondre a la Redacció en l'article «A "Joven-tut"», en les pàgines de *Catalònia*: justifica la publicació anticipada de l'article, recrimina la manca de respecte personal que li ha demostrat Miquel, es mostra decebut per la gestió de Lluís Via i, quant al llenguatge utilitzat, al·lega que és similar al que *Joven-tut* ha emprat en polèmiques diverses (amb Nicolau, Roca i Roca, Sanpere i Miquel, entre altres) (ALADERN 1906a). Paradoxalment, mentre dura la polèmica, s'anirà publicant a les darreres pàgines de cada número la propaganda del *Diccionari Català*, de Josep Aladern (vegeu ps. 735, 751, 767, 783, 799 i 815).

19. No content amb els comentaris que li mereix Miquel i Planas, Aladern respon Via, titllant-lo de còmplice del redactor de *Juventut*, i avança la notícia que el setmanari té previst de plegar aviat; per la qual cosa li ofereix de col·laborar a les columnes de *Catalònia* (ALADERN 1906e). Per la seva banda, Via li replica en el primer número de desembre de *Juventut*, en una nota que tanca el número i que titula «A l'inefable Aladern», en què deixa clara la independència periodística de cada un dels redactors del setmanari i enllesteix, per la seva banda, la qüestió (VIA 1906b).

amb la tramesa a *Joventut* d'un darrer article, «Fi d'una polèmica» (ALADERN 1906d), el qual també aparegué amb anterioritat a *Catalònia* (ALADERN 1906c). La Redacció explica que han resolt reproduir aquest darrer text d'Aladern com a suplement perquè Miquel i Planas insistia que tots els documents de la polèmica es poguessin trobar complets en la col·lecció de la revista. Ara bé, el text d'Aladern anava acompanyat d'unes notes a peu de pàgina redactades pel mateix Miquel i Planas, en el que a la pràctica seria un «contraarticle», ja que rebut, aclareix i amplia de la manera més documentada possible les paraules d'Aladern, per tal de cenyir-se al màxim al criteri científic que, segons el crític, sempre ha guiat les seves paraules i que fa que no canviï gens ni mica la seva opinió sobre l'obra filològica d'Aladern:

¿Y un escriptoraç de la talla de l'Aladern ha de passarse a suprem *arbitrèr* y a dictar regles pera l'ennobliment de l'idioma? Que's dongui totes les ínfulas que vulgui de descobridor de tresors populars; que's rodegi de tots els falsos prestigis de la seva pseudo ciencia filològica; el temps farà justícia a son Diccioniari y a sa obra tota, y quedarà d'ell el concepte just d'escriptor adotzenat del qual ja no podrà passar ja per esforços que fassi. Y ara que digui lo que vulgui; per nosaltres ja está llest com a literat y com a filòlech: lo qual no vol dir pas que'l tinguém per cap mala persona. (ALADERN 1906d: 8)²⁰

3. PER CONCLOURE

Un cop fet aquest repàs detallat de la revista, podem avaluar amb més fonament les paraules que Pla va dedicar a la llengua de *Joventut*, en el que constitueix l'únic testimoni bibliogràfic específic de què hem disposat fins a la publicació de *La cultura del catalanisme*, de Joan-Lluís Marfany. Pla, en una pàgina i mitja de la seva «Història de la revista "Joventut" (1900-1906)», i enmig de les seves habituals apreciacions personals, exposava el següent:

20. Deixant de banda la polèmica, en aquest penúltim número Miquel i Planas ressenya breument la *Grammatica del dialetto algherese odierno*, de Giovanni Palomba (MIQUEL 1906d: 812).

Ara: si hom compara el català que escriví la revista «Joventut» amb el que s'escriu ara, s'ha de confessar que fou molt magre. És clar: l'escriptura de la llengua era un pur desori, un galimatias fabulós, l'anarquia total. El senyor Pompeu Fabra, que no tingué res a veure amb «Joventut», perquè més aviat es decantà cap a «L'Avenç», treballava per donar a la llengua una ordenació autèntica, científica i real. [...] Si agafeu la col·lecció de «Joventut», veureu que una paraula, una simple paraula, és escrita d'una manera diferent cinc vegades. És massa. En la revista «Joventut» es poden trobar exaltacions de la llibertat lingüística. «Hem de ser lliures —deien—, i una de les proves de la nostra llibertat consisteix a escriure com ens dóna la gana.» Un dels homes més contraris a l'ordenació i a la fixació de la llengua fou el crític de «Joventut», el qui el 1904 substituï Jeroni Zanné, el senyor Miquel i Planas, a pesar dels grans coneixements que aquest senyor tingué de l'antiga literatura catalana. Un altre senyor que s'oposà a l'ordenació de la llengua fou Francesc Matheu, el factòtum dels Jocs Florals, que aquests anys tingueren tanta importància i foren una institució consolidada. El senyor Oriol Martí, a les planes de «Joventut», hagué de retopar una mica els exaltadors de l'anarquia lingüística. El fet és molt apreciable. Però la qüestió consistia a imposar un ordre que fos universalment respectat. El senyor Pompeu Fabra encara no havia acabat la feina. Hi arribà alguns anys més tard, quan les Normes foren acceptades per l'Institut d'Estudis Catalans i suggerides amb gran èxit per l'autoritat política, o sigui, pel senyor Prat de la Riba. (PLA 1977: 282-283)

En primer lloc, és innegable que l'escriptura del català era un galimaties. Tanmateix, dins del caos del país, *Joventut* aplicava en el setmanari unes normes particulars que va anar canviant al llarg del temps. En aquest sentit, és evident que hom intentava amb més o menys encert d'aplicar coherentment una mateixa pauta. En segon lloc, Pla no és prou curós amb la cronologia de les dades que posa en un mateix sac: ens referim, d'una banda, al comentari sobre la preferència de Fabra per *L'Avenç*, que hom no prou coneixedor del període podria arribar a pensar erròniament que, en un mateix moment, el gramàtic optà per aquella publicació i desestimà de participar a *Joventut*; i de l'altra, al fet de referir-se a la prou coneguda animadversió a les normes fabrianes per part del redactor Ramon Miquel i Planas i de Francesc Matheu (la col·laboració del qual al setmanari és ben migrada) en parlar de *Joventut* quan es tracta d'una qüestió que s'esdevindrà més

tard. En tercer lloc, Pla dona fe de literalitat, en transcriure-ho entre cometes, a una expressió sobre la llibertat ortogràfica que, com hem vist, fou defensada per Claudi Mas i Jornet, però que en cap moment ens consta que aparegués així a les pàgines del setmanari. A més, l'aposta per l'anarquia ortogràfica no prové de la Redacció de *Joventut*, sinó que es tracta d'un posicionament extern, d'un col·laborador que, com bé diu Josep Pla, fou retopat per Oriol Martí.

Finalment, és inqüestionable la meritòria tasca de normativització lingüística duta a terme per Pompeu Fabra amb el suport de les institucions creades per Enric Prat de la Riba, tanmateix cal trencar també una llança a favor de *Joventut*, que, com hem pogut anar veient, en els primers anys del segle XX se situà en la mateixa òrbita fabriana, a favor de la regularització ortogràfica i de la creació d'una acadèmia lingüística, i que, tot i les seves limitacions, desitjà per al català el mateix estatus i ordenació normativa que la resta de llengües germanes, modernes i *normals*.

BIBLIOGRAFIA

- ALADERN (1906a): Josep Aladern [pseud.], «A “Joventut”», *Catalònia*, 18 (24.11.1906), p. 4.
- ALADERN (1906b): «Ànimes miserables», *Joventut*, 354 (22.11.1906), ps. 742-745.
- ALADERN (1906c): «Fi d'una polèmica. Resposta al senyor Ramon Miquel y Planas», *Catalònia*, 21 (15.12.1906), ps. 2-5.
- ALADERN (1906d): «Fi d'una polèmica», *Joventut*, suplement al núm. 358 (20.12.1906), ps. 1-8.
- ALADERN (1906e): «Tots los gats volen tenir tos», *Catalònia*, 19 (1.12.1906), p. 7.
- BUSQUETS (1901a): Anton Busquets i Punset, «Bibliografia», *Joventut*, 77 (1.8.1901), ps. 517-519.
- BUSQUETS (1901b): «Bibliografia», *Joventut*, 89 (24.10.1901), ps. 710-711.
- BUSQUETS (1901c): «Ratificació», *Joventut*, 92 (14.11.1901), p. 756.
- BUSQUETS (1903): «Notas bibliográficas», *Joventut*, 182 (6.8.1903), ps. 525-527.

- CLOSA (1906): Candi Closa, «¿Còm ne dirèm?», *Joventut*, 351 (1.11.1906), ps. 689-690.
- FARRÉ (2016): Imma Farré i Vilalta, «*Joventut* (1900-1906) i el darrer modernisme», Tesi doctoral, Universitat de Barcelona. En línia a: <<http://hdl.handle.net/10803/392733>> [Consulta: juliol 2019].
- FERRER (1985): Francesc Ferrer i Gironès, *La persecució política de la llengua catalana*, Barcelona: Edicions 62.
- GRAU (2006): Josep Grau, *La Lliga Regionalista i la llengua catalana (1901-1924)*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- JUNYENT (1905): Sebastià Junyent, «Bibliofília», *Joventut*, 276 (25.5.1905), ps. 336-337.
- MARFANY (1995): Joan-Lluís Marfany, *La cultura del catalanisme*, Barcelona: Empúries.
- MARFANY (2001): *La llengua maltractada. El català i el castellà a Catalunya del segle XVI al XIX*, Barcelona: Empúries.
- MARTÍ (1901): Oriol Martí, «Si no fossim práctichs», *Joventut*, 93 (21.11.1901), ps. 765-766.
- MARTÍ (1903a): «Ortografías racionals», *Joventut*, 190 (1.10.1903), ps. 649-652.
- MARTÍ (1903b): «Punt final», *Joventut*, 193 (22.10.1903), ps. 691-692.
- MAS (1903a): Claudi Mas i Jornet, «L'anarquía ortogràfica», *Joventut*, 189 (24-9-1903), ps. 635-636.
- MAS (1903b): «Més sobre l'anarquía ortogràfica», *Joventut*, 192 (15.10.1903), ps. 677-679.
- MIQUEL (1905): Ramon Miquel i Planas, «Notes bibliogràfiques», *Joventut*, 279 (15.8.1905), ps. 386-388.
- MIQUEL (1906a): «El Congrés de la Llengua Catalana», *Joventut*, 349 (18.10.1906), ps. 657-658.
- MIQUEL (1906b): «Notes bibliogràfiques», *Joventut*, 352 (8.11.1906), ps. 711-713.
- MIQUEL (1906c): «Notes bibliogràfiques», *Joventut*, 355 (29.11.1906), ps. 758-761.
- MIQUEL (1906d): «Notes bibliogràfiques», *Joventut*, 358 (20.12.1906), ps. 810-812.
- MIQUEL (1906e): «Un nou diccionari català», *Joventut*, 317 (8.3.1906), ps. 148-149.

- PLA (1977): Josep Pla, «Història de la revista “Joventut” (1900-1906)», dins *Prosperitat i rauxa de Catalunya, Obra completa*, XXXII, Barcelona: Destino, ps. 257-369.
- POAL (1901): Josep Poal i Jofresa, «Comunicat», *Joventut*, 92 (14.11.1901), ps. 754-756.
- PUJULÀ (1905): Frederic Pujulà i Vallès, «Esperanto», *Joventut*, 286 (3.8.1905), p. 495-498.
- REDACCIÓ (1903): «Advertencias als lectors de JOVENTUT», *Joventut*, 203 (31.12.1903), p. 863.
- REDACCIÓ (1904a): «Als lectors de JOVENTUT», *Joventut*, 255 (29.12.1904), p. 859.
- REDACCIÓ (1904b): «Novas», *Joventut*, 207 (21.1.1904), p. 72.
- REDACCIÓ (1904c): «Novas», *Joventut*, 224 (26.5.1904), ps. 342-344.
- REDACCIÓ (1904d): «Novas», *Joventut*, 253 (15.12.1904), ps. 826-828.
- REDACCIÓ (1905): «Noves», *Joventut*, 300 (9.11.1905), ps. 726-728.
- REDACCIÓ (1906a): «Noves», *Joventut*, 329 (31.5.1906), ps. 349-350.
- REDACCIÓ (1906b): «Noves», *Joventut*, 343 (6.9.1906), ps. 572-574.
- REDACCIÓ (1906c): «Noves», *Joventut*, 349 (18.10.1906), p. 670.
- REDACCIÓ (1906d): «Noves», *Joventut*, 350 (25.10.1906), ps. 685-686.
- REDACCIÓ (1906e): «Noves», *Joventut*, 354 (22.11.1906), ps. 749-750.
- RODERICH (1904): Segimon Roderich [pseud.], «L’obra del beat Roc e Roca», *Joventut*, suplement al núm. 255 (29.12.1904), ps. 2-4.
- RUYRA (1902): Joaquim Ruyra, «Ni bolsa ni bossa?», *Joventut*, 134 (4.9.1902), p. 571.
- RUYRA (1949): «Ni bolsa ni bossa?», *Obres completes*, Barcelona: Editorial Selecta, p. 818.
- SEGARRA (1985a): Mila Segarra, *Història de l’ortografia catalana*, Barcelona: Empúries.
- SEGARRA (1985b): *Història de la normativa catalana*, Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- TINTORER (1905): Emili Tintorer, «Còm parlèm», *Joventut*, 306 (21.12.1905), ps. 813-814.
- VIA (1901): Lluís Via, «N[ota] de la D[irecció]», *Joventut*, 92 (14.11.1901), p. 754.
- VIA (1906a): «Al senyor Aladern», *Joventut*, 355 (29.11.1906), ps. 761-762.

VIA (1906*b*): «Noves. A l'inefable Aladern», *Joventut*, 356 (6.12.1906), p. 782.

VIURA (1902): Xavier Viura, «Bibliografía», *Joventut*, 134 (4.9.1902), p. 583.

ZANNÉ (1903*a*): Jeroni Zanné, «Notas bibliográficas», *Joventut*, 159 (26.2.1903), ps. 141-142.

ZANNÉ (1903*b*): «Notas bibliográficas», *Joventut*, 201 (17.12.1903), p. 827-828.